

Spis treści

Od tłumacza i redaktora	9
Wstęp	13
I. Wprowadzenie: definicja języka	15
Język jako funkcja kulturowa, a nie dziedziczona biologicznie. Nieskuteczność wykrzyknikowej i imitacyjnej teorii pochodzenia mowy. Definicja języka. Psychologiczne podstawy mowy. Pojęcia i język. Czy możliwa jest myśl bez języka? Skróty i przesunięcia procesu mówienia. Uniwersalna natura języka.	
II. Elementy mowy	34
Dźwięki nie do końca elementami mowy. Wyrazy i znaczące składniki wyrazów (elementy rdzenne i gramatyczne). Typy wyrazów. Wyraz jako jednostka formalna, a nie funkcjonalna. Wyraz jako byt psychologicznie rzeczywisty. Zdanie. Poznawcze, wolicjonalne i emocjonalne aspekty mowy. Tony emocjonalne słów.	
III. Dźwięki języka	51
Mnogość możliwych dźwięków. Organy mowy i ich rola w wytwarzaniu dźwięków mowy: płuca, struny głosowe, nos, jam ustna i jej części. Artykulacja samogłosek. Miejsce i sposób artykulacji spółgłosek. Fonologia języka. „Wartość” głosek. Wzorce fonetyczne.	
IV. Forma w języku: procesy gramatyczne	65
Procesy formalne a funkcje gramatyczne. Skrzyżowanie dwóch koncepcji. Sześć głównych typów procesów gramatycznych.	

Szyk wyrazów jako metoda. Tworzenie złożeń z elementów rdzennych. Afiksacja: prefiksy i sufiksy; interfiksy. Oboczność samogłoskowa; oboczność spółgłoskowa. Reduplikacja. Funkcjonalne różnice akcentu i tonu.

V. Forma w języku: pojęcia gramatyczne 91

Analiza typowego zdania w języku angielskim. Typy pojęć ilustrowanych przez analizowane zdanie. Brak konsekwencji w wyrażaniu analogicznych pojęć. Jak to samo zdanie może być wyrażone w innych językach za pomocą pojęć dobieranych i grupowanych w inny sposób. Pojęcia konieczne i niekonieczne. Mieszanie pojęć czysto relacyjnych z bardziej konkretnymi pojęciami drugorzędnymi. Forma dla formy. Podział pojęć językowych: podstawowe bądź konkretne, derywacyjne, konkretne relacyjne, czysto relacyjne. Tendencja do płynnego przechodzenia z jednego typu do drugiego. Kategorie wyrażane w rozmaitych systemach gramatycznych. Szyk wyrazów i akcent jako zasady tworzące powiązania w zdaniu. Związek zgody. Części mowy: brak możliwości definitywnego podziału; rzeczownik i czasownik.

VI. Typy struktur językowych 130

Możliwości klasyfikacji języków. Trudności klasyfikacyjne. Podważenie zasadności podziału na języki formalne i pozbawione formy. Niepraktyczność podziału według procesów formalnych. Podział oparty na stopniu zsyntetyzowania. Fleksyjność i aglutynacyjność. Fuzja i symbolizm – wykorzystanie w języku. Aglutynacja. Fleksyjność jako termin mylący. Propozycja trójpodziału według następujących kryteriów: typy wyrażanych pojęć; główna technika formotwórcza; stopień zsyntetyzowania. Cztery podstawowe typy pojęć. Zestawienie przykładów w tabeli. Historyczny test zasadności zaproponowanej klasyfikacji pojęciowej.

VII. Język jako twór historyczny: zmiana językowa 157

Zmienność języka. Różnice indywidualne i dialektalne. Zmiana zachodząca w czasie: prąd zmiany językowej. Jak powstają dialekty. Rodziny językowe. Kierunek zmiany językowej. Tendencje w przykładowym zdaniu angielskim. Wątpliwości użytkownika jako wskazówki kierunku zmiany. Tendencje wyrównujące w języku angielskim. Zanik deklinacji. Dążenie do ustalonej pozycji w zdaniu. Dążenie do nieodmienności wyrazów.

VIII. Język jako twór historyczny: prawa fonetyczne 182

Podobieństwa zmian językowych w spokrewnionych językach. Ilustracja praw fonetycznych na przykładzie pewnych angielskich i niemieckich głosek. Regularność praw fonetycznych. Przesunięcia głosek bez naruszania wzorca fonetycznego. Trudności w wyjaśnianiu natury zmian fonetycznych. Przekształcenia angielskich i niemieckich samogłosek. Wpływ morfologii na zmianę fonetyczną. Wyrównywanie analogiczne jako sposób na nieregularności spowodowane działaniem praw fonetycznych. Nowe cechy morfologiczne wypływające ze zmiany fonetycznej.

IX. Jak języki oddziałują na siebie 204

Wpływ językowy spowodowany kontaktem kulturowym. Zapożyczanie. Odporność na zapożyczanie. Fonetyczne zmiany w zapożyczeniach. Wzajemne wpływy fonetyczne sąsiednich języków. Zapożyczenia morfologiczne. Podobieństwa morfologiczne jako dowody pokrewieństwa.

X. Język, rasa, kultura 219

Naïwne przekonanie o pokrywaniu się podziałów językowych z podziałami rasowymi i kulturowymi. Rasa i język nie muszą się pokrywać. Granice kulturowe i językowe nie są identyczne. Zbieżność podziałów językowych z podziałami rasowymi i kulturowymi jako następstwo czynników historycznych, a nie psychologicznych. Język w żaden „głęboki” sposób nie odzwierciedla kultury.

XI. Język a literatura 232

Język jako materiał bądź medium literatury. Literatura może działać na uogólnionej płaszczyźnie językowej lub być nierozzerwalnie związana z konkretnym językiem. Język jako kolektywna sztuka. Naturalne zalety i ograniczenia estetyczne różnych języków. Styl jako pochodna zasadniczych cech języka. Zależność prozodii od systemu fonetycznego języka.